

אמר רב יוסף: כמה נפיש האי גברא [רבי פנחס בן יאיר] יותר ממשה ושיתין רבוון של יוצאי מצרים. דאילו התם בקריעת ים סוף נבקע הים חד זימנא בלבד, והכא בהאי מעשה נחלק הנהר תלתא זימנין, מכוחו של רבי פנחס בן יאיר.

ומקשינן: ודלמא, הכא נמי רק חדא זימנא נחלק עד שעברו שלשתם, אלא מתיירא היה רבי פנחס בן יאיר שלא יחזרו המים אחרי שהוא עבר, ודיבר אל הנהר שימתין עד שיעברו כולם?

ומסקינן: אלא, נפיש רבי פנחס בן יאיר — כמשה ושיתין רבוון, ותו לא.

לאחר מכן, אקלע רבי פנחס בן יאיר להחוא אושפיזא [אכסניה]. רמו ליה שערי לחמריה לאכול. לא אבל החמור.

חבטינהו את השעורים בנפה לנקותם, ולא ז-ב הועיל. ועדיין לא אבל.

נקרינהו לשעורים בידיים לנקותן מאבנים ומפסולת, ועדיין לא אבל.

אמר להו רבי פנחס בן יאיר: דלמא השעורים, לא מעשרין?

עשרינהו לשעורים, ואכל מהם החמור. (36)

אמר ליה הנהר: אתה הולך לעשות רצון קונך לקיים מצות פדיון שבויין, ואני הולך וזורם אל הים כדי לעשות רצון קוניי. שהרי כל הנחלים הולכים אל הים בגזירת מלך. אתה ספק עושה המצוה ספק אי אתה עושה, שאולי לא יתנו לך לפדות. אבל אני ודאי עושה מצותי. לפיכך, אין ראוי שאחלק מימי מלפניך. (34)

אמר ליה רבי פנחס בן יאיר לנהר: אם אי אתה חולק מימך, גוזרני עליך שלא יעברו בך מים לעולם! (35)

חלק ליה הנהר מימיו, ועבר בו.

הוה התם ההוא גברא דהוה דארי [נושא] היטי לפיסחא. אמר ליה רבי פנחס לנהר: חלוק ליה נמי להאי את מימך. דהא אף הוא במצוה עסיק — שכל עסק שימור המצות משעת טחינה מצוה הוא.

חלק ליה הנהר מימיו, ועבר.

הוה התם ההוא טייעא [סוחר ערבי] דלווה בהדיהו. אמר ליה רבי פנחס בן יאיר לנהר: חלוק ליה נמי להאי טייעא. משום דלא לימא אינשי: "וכי כך עושים לבני לויח" שמניחים אותם והולכים?

חלק ליה נמי.

34. שרו של ים השיב לו כך. אי נמי, רבי פנחס לעצמו חישוב את כל השקלא וטריא הזו. תוס'.

35. ביאור תשובתו של רבי פנחס בו יאיר הוא, שטען כך: הספק שלי אם אעשה או לא אעשה, תלוי בכח בחירתי. ולכך עדיף ספק עשיה שלי על ודאי עשיה שלך. שהעשיה שלך אינה מכח בחירה, אלא משום שכך נגזר עליך שתעשה.

ומה שנגזר עליך יכול ליבטל על ידי שאגזור עליך להיפך, ואז ודאי לא תעשה! וכמאמר החכם "ההכרח לא ישובח ולא יגונה", לפיכך עדיף ספק שלי, לפי שתלוי בבחירתי, כדאמרינן "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים". מהרש"א.

36. מקשה המהרש"א אמאי לא יועיל גבי

וראיה לרבי יוחנן: והתניא, הלוקח פירות דמאי מן השוק לאכילה, ונמלך עליהם לשנותם למאכל בהמה, הרי זה לא יתן לא לפני בהמתו, ולא לפני בהמת חברו, אלא אם כן עישר. והנך שעורים שנתנום לפני החמור, לקחום מתחלה לאדם, ומשום הכי לא אכל.

שמע רבי שבא רבי פנחס, נפק לאפיה. אמר ליה: אם רצונך הוא, סעוד אצלי.

אמר לו רבי פנחס: הן!

צהבו פניו של רבי מתוך שמחה, מפני שלא היה רגיל רבי פנחס ליהנות משל אחרים.

אמר לו רבי פנחס לרבי: כמדומה אתה שמודר הנאה מישראל אני? לא כן הוא. שהרי ישראל קדושים הן. וודאי ראויים הם ליהנות מהם. אבל, זה שאין דרכי ליהנות מהם, הוא משום שיש מי שרוצה להנות אחרים משלו, ואין לו יכולת לכך, ואיני רוצה להכביד עליו. ויש מי שיש לו יכולת בידו, ואינו רוצה בכך, ואף על פי שקורא לי לסעוד אצלו, בלבו אינו חפץ. וממנו איני רוצה להנות משום דכתיב [משלי כג] "אל תלחם את לחם רע עין, ואל תתאו

אמר רבי פנחס: בהמה ענייה זו הולכת לעשות רצון קונה במצות פדיון שבויים, ואתם מאכילין אותה טבלים?!

והיינו הא דאמרין "בהמתן של צדיקים אין הקדוש ברוך הוא מביא תקלה על ידן".

ומקשינן: ומי מוחייבא מאכל בהמה הנלקח מעם הארץ לעשרו משום דמאי? (37)

והתנן: הלוקח פירות מן עם הארץ שלא לצורך אכילה אלא לזרע, ולהאכיל לבהמה, וקמח לעבד בו עורות, ושמן לנר, ושמן לסוך בו את הכלים — פטור מהדמאי, (38) שהרי מן הדין יש לסמוך על כך שרוב עמי הארץ מעשרים הם, ורק רבנן הוא דגזור, ודוקא לאכילת אדם גזור. וכיון שפירות דמאי שנלקחו לצורך אכילת בהמה פטורים מן המעשר, תקשי אמאי לא אכל החמור?

ומשנינן: התם, הא אתמר עלה דההיא מתניתין: אמר רבי יוחנן: לא שנו דפטור מדמאי, אלא שלקחן מעם הארץ מתחלה לשם אכילת בהמה.

אבל, אם לקחן מתחלה לשם אכילת אדם, ואחר כך נמלך עליהם להאכילם לבהמה, חייב לעשר.

37. וליכא למימר שהיה טבל והבהמה ידעה מכך, ובודאי טבל נאסרה, דהרי לבהמה גופה ליכא איסור אכילה, אלא שאין הקדוש ברוך הוא מביא לבעליה תקלה על ידה, וכיון דלרבי פנחס היה הטבל ספק, היה לה לאכול. מהרש"א.

38. אבל טבל ודאי אסור בכל אלו, שכל הנאה של כילוי אסורה בו.

החמור נותן עיניו בצד זה ואוכל בצד אחר. ודבריו תמוהין, שהרי החמור אינו בעלים לעשרן, ועוד הרי בהמה הוא ואינו יכול לעשר ולא חל מעשרותיו בשום פנים. וכתב ה"אגרות משה", דמצוה למחוק קטע זה של המהרש"א, דודאי לא כתבו לקושיא זו מעולם, ותלמיד טועה הכניסו. הערות למסכת חולין מהגרי"ש אלישיב [כתב יד].

למטעמותיו. כי כמו שער בנפשו, כן הוא. אכול ושתה יאמר לך, ולבו בל עמך".⁽³⁹⁾

ואסיק רבי פנחס לדבריו: אבל אתה, רוצה אתה באמת להנות אותי. וגם יש לך יכולת בידך! שהרי רבי עשיר מופלג היה.

והמשיך רבי פנחס בן יאיר, ואמר: מיהא השתא, מסרהיבנא (ממהר אני), רבמלתא דמצוה של פדיון שבויים קא טרחנא, ואין לי פנאי לסעוד.

אבל, כי הדרנא לשוב מהמצוה, אתינא, ועיילנא לגבך.

כי אתא רבי פנחס בחזרתו מפדיון השבויים למקומו של רבי, איתרמי העל בהווא פיתחא של בית רבי, דהו קיימין ביה באותו פתח כודנייתא חוורתא [פרדות לבנות] של רבי.

אמר רבי פנחס: מלאך המות בביתו של זה, ואני אסעוד אצלו?! שפרדות אלו כשהן בועטות באדם מכתן קשה ואינה מתרפאת, כמבואר להלן.

שמע רבי דברי רבי פנחס, נפק לאפיה. אמר ליה: מזבנינא לחו לפרדות.

אמר ליה רבי פנחס: כי היכי דאסור לך להחזיקן, כן אסור לאחרים, דכתיב "ולפני עור לא תתן מכשול" הלכך, אסור לך למוכרם.⁽⁴⁰⁾

אמר ליה: מפקרנא לחו! ואשלחן ליערות דעלמא להפקר.

אמר ליה רבי פנחס: כל שכן שאסור לעשות כן. דהא מפשת הזקא דידהו. כי מתוך שאינן נשמרות הרי הן מזיקות יותר.

אמר ליה: עקרנא לחו שלא יוכלו לבעוט.⁽⁴¹⁾

שמכירו, ותלך מחמתו, ונמצא מחמר בשבת. אבל כשהסרסור מטפל במכירתו, אין חשש זה. ומתרץ הגאון ר' יהושע לייב דיסקין, דתנן בע"ז שם שאסור להעמיד בהמה בפונדק של גויים משום שחשודים על הרביעה, ומקשה הגמרא אם כן, איך מוכרים להם בהמה, הא יש בזה משום לפני עור שמכשילם ברביעה, ומשני, שאינם רובעים בהמת עצמם, משום שבהמה שנרבעה אינה יכולה להתעבר עוד, ומשום הפסד ממונם אינם רובעים. ולכן, כאן שמדובר בפרדות שאינן יולדות, הרי חזר החשד ונמצא שאסור למכור אלו כלל לגוי, ואף ע"י סרסור דליכא משום נסיוני ומחמר בשבת, גם אסור, כי כאן אסור משום לפני עור מצד רביעה. הערות למסכת חולין מהגרי"ש אלישיב [כתב יד].

41. וליתא בזה משום "בל תשחית" מאחר

39. ופירושו: "אל תלחם", כלומר "אל תסעוד", שלחם לשון סעודה הוא. ו"כמו שער בנפשו", כאילו אתה פותח שער בנפשו כשתאכל אצלו. ויש אומרים לשון מרירות הוא. כמו "כתאנים השוערים". לשון שערוריה [רש"י ירמיה]. כלומר, שאתה מצערו בכך.

ואפילו הכי קרי להו "קדושים" שסוף סוף נותן מפני הבושה. תוס'.

40. וכך אסור למכרם לגויים, מפני שאין מוכרים להם בהמה גסה. רש"י.

ומקשים על רש"י, דהא איתא במסכת עבודה זרה שעל ידי סרסור מותר למכור בהמה גסה לגוי, כי הא דאסור למכור בהמה גסה לגוי הוא משום שמא ימכור לו בערב שבת סמוך לשבת, וירצה הגוי לנסותו, ויהיה כבר שבת ויהיה עליו משא, ותשמע הבהמה קולו של המוכר הישראל

אמר ליה רבי פנחס: גם זה אסור, משום דאיכא איסור צער בעלי חיים. אמר ליה: קטילנא להו! אמר ליה: איכא איסור משום "בל תשחית!" הוה רבי קא מכתש ביה [הפציר בן] טובא, שבכל זאת יסעוד אצלו, ולא נענה לו. גבה טורא ביניהו, כאילו התרומם הר גבוה ביניהם, והבדילן. (42) כלומר, גרם הדבר שנתרחקו זה מזה. בכה רבי, ואמר: מזה בחייהן של צדיקים כך עוזר הקדוש ברוך הוא בידם שלא יעברו על דעתם, כמו כאן, שסובב הקב"ה שיכנס רבי פנחס דוקא בפתח זה ויראה את הפרדות ויפרוש ממני, כדי שלא יעבור על דעתו הראשונה שלא ליהנות מאחרים, במיתתן, שאז הם יותר גדולים, על אחת כמה וכמה שמתמלא כל רצונם.

אמר רבי חמא בר חנינא: גדולים צדיקים במיתתן יותר מבחייהן. שנאמר "ויהי הם קוברים איש, והנה ראו את הגדוד, וישליכו את האיש בקבר אלישע, וילך ויגע האיש בעצמות אלישע ויחי, ויקם על רגליו".

אמר ליה: קטילנא להו!

אמר ליה: איכא איסור משום "בל תשחית!" הוה רבי קא מכתש ביה [הפציר בן] טובא, שבכל זאת יסעוד אצלו, ולא נענה לו.

גבה טורא ביניהו, כאילו התרומם הר גבוה ביניהם, והבדילן. (42) כלומר, גרם הדבר שנתרחקו זה מזה.

בכה רבי, ואמר: מזה בחייהן של צדיקים כך עוזר הקדוש ברוך הוא בידם שלא יעברו על דעתם, כמו כאן, שסובב הקב"ה שיכנס רבי פנחס דוקא בפתח זה ויראה את הפרדות ויפרוש ממני, כדי שלא יעבור על דעתו הראשונה שלא ליהנות מאחרים, במיתתן, שאז הם יותר גדולים, על אחת כמה וכמה שמתמלא כל רצונם.

דאמר רבי חמא בר חנינא: גדולים צדיקים במיתתן יותר מבחייהן. שנאמר "ויהי הם קוברים איש, והנה ראו את הגדוד, וישליכו את האיש בקבר אלישע, וילך ויגע האיש בעצמות אלישע ויחי, ויקם על רגליו".

שאלישע בחייו כשרצה להחיות את בן השונמית, הוצרך לשים פיו על פיו ועניו על עינו ולבקש רחמים, ואילו לאחר מותו, בנגיעה בעלמא החיה את המת.

אמר ליה אביי: אי הכי, דמשום ברכתו של אליהו היה, תקשה היינו דתניא: הא דכתיב "ויקם על רגליו", על רגליו עמד, אבל לביתו לא הלך. אלא מיד לכשיצא מקבר אלישע, מת שוב. וכל מה שהחיהו אלישע היה רק בשביל לסלקו מאצלו. ואי כדברין, שהוא משום ברכת אליהו, הרי היה צריך להחיותו ממש, כמו שהחיהו אליהו את בן הצרפית. דבלא זה לא מיקיים "פי שניים".

אלא, בהכרח, דבזכות אלישע היה. ושפיר מוכח ד"גדולים צדיקים במיתתן יותר מבחייהן".

ומקשינן: מאחר דאמרת דבהך עובדא לא איקיים ברכת אליהו, אלא כמה איקיים?

ומשנינן: כדאמר רבי יוחנן, שריפא אלישע את צרעת נעמן. שהצרעת היא שקולה כמת. שנאמר אצל אהרן כאשר ביקש למשה

42. הירושלמי אומר שהיה עמוד אש ביניהם, ועל כך בכה רבי, שאם בעולם הזה הוא אינו

שעדיין יהיו ראויות לדישה.

עפרא מתותיה ברעיה דרבי חנינא, וטרחה לעשות זאת באופן שלא יבין מעשיה. וכוונתה היתה להמיתו בכשפים.

אמר לה: שקולי עפר כאוות נפשך, כי בין כך לא מסתייעא מילתיך לכשף אותי, שהרי "אין עוד מלבדו" כתיב, וכדריש לעיל.

ומקשינן: והאמר רבי יוחנן: למה נקרא שמן "כשפים"? משום שכאילו "מכחישינן" פמליא של מעלה. שאף על פי שלא גזרו על אדם שימות, הכשפים ממיתין אותו. ואיך הקל בזה רבי חנינא? (44)

ומשנינן: שאני רבי חנינא דנפישא שרכים זכותיה, ולכך אין הכשפים מזיקים לו.

ואמר רבי חנינא: אין אדם נוקף אצבעו מלמטה, אלא אם כן מכריזין [גזורים] עליו מלמעלה. שנאמר "מה מצעדי גבר כוננו". וכן כתיב "אדם מה יבין דרכו". שכל מה שעושה האדם לא מבינתו הוא, אלא משמים מכוונים דרכו.

אמר רבי אלעזר: דם ניקוף [שנוקף אדם רגלו באבן ונפצע ומוציא דם], מרצה עליו לכפר בו כדם עולה.

אמר רבא: הא דרבי אלעזר מיירי שנוקף באצבע גודל של רגל ימין, שבה הוא נוקף ביתר כח וצערו מרובה. ומיירי בניקוף שני, קודם שנתרפאה מכתו מהניקוף הראשון, שגם זה מוסיף לכאבו. והוא מרצה דוקא כשאיירע לו כן בזמן דקאזיל לדבר מצוה.

שיתפלל על מרים שתרפא מצרעתה, ואמר: "אל נא תהי כמות". ובהכי איקיים "פי שניים", שהחיה את בן השונמית, וריפא את נעמן מצרעתו.

אמר רבי יהושע בן לוי: למה נקרא שמן של כודנייתא חיוורתא "ימים"? (43)

מפני שאימתם מוטלת על הבריות.

דאמר רבי חנינא [שהיה רופא]: מימי לא שאלני אדם רפואה על מכת פרידה לבנה שהיתה בו, וחייה. והניחה הגמרא עתה ש"חיה" הכונה היא שלא חי האדם המוכה.

ותמהינן: והא קחזינא דאף מי שיש לו מכה זו, דחיי?

ומשנינן: לא אדם קאי. אלא אימא "מעולם לא שאלני אדם על מכת פרידה לבנה וחיות [ונרפאת] המכה".

ושוב מקשינן: והא קחזינא דמיתסי מכה של פרדות לבנות?

ומשנינן: פרדות דחיוורין ריש כרעייהו, עליהן קא אמרינן דלא נרפאת מכתן.

הא דכתיב "אין עוד מלבדו", אמר רבי חנינא: ואפילו כשפים. שאף הם אינם מלבדו. כלומר, שלא מדעתו. שאם אין גזירה מלפניו, אין מרעים הכשפים לאדם.

ההיא איתתא, דהות קא מהדרא למישקל

ובתרגום יונתן "כודנייתא".

44. עיין חינוך מצוה סב, ויד רמה סנהדרין סז ב.

יכול להיות במחיצתו של רבי פנחס בן יאיר, כל שכן בעולם הבא.

43. כדכתיב "אשר מצא את הימים במדבר"

אמרו עליו על רבי פנחס בן יאיר: מימיו לא בצע על פרוסה שאינה שלו, ומיום שעמד על דעתו לא נהנה מסעודת אביו.

עור שהיה בו שחין או כויה, שנתחמם הבשר מחמת השחין או הכויה, והתקלף העור שמעליו, ונרפא לאחר מכן והעלה קרום, והופיע בו נגע צרעת — חלוק אותו נגע שעל השחין או על המכוה מנגע צרעת רגיל, וכפי שיבואר להלן.

אמר רבי זירא אמר שמואל: ליבן באש סכין ושחט בה בעודה רותחת — שחיטתו כשירה. ואף שיש מקום להטריף הבהמה, מחמת שחום הסכין שורף את הושט כשנוגע בה בשעת השחיטה, ומנקב אותה, ונקובת הושט היא אחת מ"ח טריפות. מכל מקום, היא כשירה, משום שחיתוך הסימנים, הנעשה מחמת חידודה של הסכין, הוא קודם לשריפת הושט שנגרמת מליבוניה של הסכין. ואחר שחיטה שוב לא שייך שתוטרף.

איבעיא להו: ליבן שפור, והכה בו בכח על הבשר, והתחמם המקום הן מחמת המכה והן מחמת חום האש. ואחר כך הופיע באותו מקום נגע.

ומקשינן: והאיכא צדדין של הסכין? וכשנכנסת הסכין המלובנת לתוך מקום החתך היא שורפת את הסימנים משני צידיה, קודם שחותכת את רובם, ועדיין לא נגמרה השחיטה עד שישחוט רוב סימנים. נמצא, שנטרפה הבהמה קודם גמר השחיטה!?

האם משום "שחין" הוא נדון, שהרי התחמם המקום מחמת המכה, או משום "מכוה" הוא נדון, שהרי התחמם המקום מחמת האש? (45) וצדדי הספק יבוארו להלן.

ומשינין: בית השחיטה מירווח רווח על ידי החיתוך של חוד הסכין. שמתרווח החתך, ומתרחקים שני צידיו מצידי הסכין ואין נוגעין בסכין המלובנת, אלא רק חוד הסכין נוגע בסימנים בשעת החיתוך עצמו, ולכן אין חום הסכין מנקב את הסימנים.

ודנה הגמרא: למאי נפקא מינה משום מה הוא נדון? והרי תרוייהו, שחין ומכוה, שוים הם בדיניהם!?

ומפרשינן: לכדתניא, כמו ששינינו במסכת נגעים [ג ד]: נגעים שהופיעו במקום שחין ומכוה, חלוקים הם בדיניהם משאר הנגעים בשני דברים.

האחד, בכך שהם מטמאין (46) רק בשבוע

ומכוה.

45. "שחין" פירושו — פצע שאירע לאדם מחמת מכה, או פצע שאירע מאליו, ונפשט העור מחמת המכה, ו"מכוה" פירושו — כויה שאירעה לאדם מחמת האש, ונפשט העור מחמת הכויה. והדין שלהם הוא, שאם הופיע שם נגע בזמן שהפצע פתוח, אינם מטמאים, ואם הופיע הנגע לאחר שכבר נקדם העור כקליפת השום, והתחיל הפצע להגלד, הרי הם מטמאים בטומאת שחין

46. התוספות הקשו על הלשון "מטמאים" בשבוע אחד, והרי המשנה היתה צריכה לומר להיפך, "הרי הם נטהרים בשבוע אחד", כי המשנה באה לחדש, שאם בסוף שבוע ראשון לא נולדו לו סימני טומאה, הרי הוא טהור, ואינו צריך עוד הסגר?